

(המשך מעמוד 11)

ובכן, אין ביכולתה של הוועדה לקבל, אך עובדה היא שמייד לאחר מכן היא קיבלה. יש כאן סתירה יסודית, ולא נעשה כל ניסיון ליישבה. כאמור, שמע ראשיהממשלה לראשונה על כניסת הפלאנגות למחנות כ־36 שעות אחרי שהחלטה על כך התקבלה ולא ידע על ההחלטה עד ישיבת הממשלה (שעה קלה אחרי כניסת הפלאנגות). בזמן שהוא שמע על כניסת הפלאנגות למחנות, הכניסה כבר התבצעה... נראה לנו שבנסיבות אלה לא היה זה מחובתו של ראשיהממשלה להסתייג מכניסת הפלאנגות למחנות או להורות על הוצאתן. (עמוד 81).

הביצד? לדעת הוועדה, חייב היה ראשיהממשלה להעלות על דעתו שיקרה אסון. אם כן, איך זה לא היה זה מחובתו לבטל את ההחלטה? מוסיפה הוועדה: "לעומת זאת לא מצאנו סיבה לפסול את ראשיהממשלה מאחריות על כי לא גילה בזמן ישיבת הממשלה ולאחריה כל עניין במעשי הפלאנגות במחנות." (שם).

ומכאן המסקנה: "חוסרהמעורבות של ראשיהממשלה בכל הנושא מטיל עליו מידה מסוימת של אחריות." (שם).

לא נראה לי שבניין עדין זה יעמוד בפני ביקורת ההיסטוריון.

ראשיהממשלה צריך היה לדעת, אך איש לא סיפר לו. איך זה יתכן? איך יכלה להתקבל החלטה כזו כבדתימשקל בלעדיו? ההחלטה נודעה לו רק אחרי שהחל הטבח, אך הוא לא התעניין בתוצאותיה. הטבח נמשך באין מפריע כ־35 שעות נוספות. הוא לא ידע ולא התעניין. אחרי שנמסר לו ששרהביטחון שלו הכניס את הצפע לעריסת התינוק, לא התעניין בשאלה אם הצפע אכן הכיש את התינוק, ואם התינוק חי או מת.

יש הסבר הרבה יותר פשוט והגיוני להתנהגותו של בגין, ולחתי נהגות שרון בלפיו.

אמנם, אין הוכחה לכך שראשיהממשלה אישר מראש את החלטת שרון. אבל אין גם הוכחה אמנה הסותרת אפשרות זו. אך נניח שלא היה אישור. במקרה זה אומר ההסבר הסביר כך:

שעת־האפס: עיתונאים ממתינים לחלוקת הדו"ח
החכם שתק

שרון ידע כי בגין מסכים בליבו להחלטה, שמטרתה היא להביא לבריחת המונים בעיקבות טבח, נוסח דירי־אסין. שרון הבין כי לטובת העניין אל לא לערב את בגין עצמו במהלך זה. כדי שבגין יוכל תמיד להישבע שלא ידע ולא הסכים. כאשר שמע בגין על ההחלטה, הבין כמובן מייד את משמעותה. הוא לא היה זקוק להסבר של הרמטכ"ל ("פרץ של נקמה") ולאזהרות של דוד לוי ("אני יודע מהי משמעות הנקם אצלם, איזו שחיטה"). הוא ידע זאת היטב בלעדית. מכאן והלאה הקפיד שלא לדעת, שלא לשמוע מפני שידע היטב מה ישמע אם ישאל. הוא חזר הביתה, הלך לביתהכנסת ותיפקד כמו ביום דירי־אסין. רק כאשר נמסר על השחיטה בבית־רבי, וכל העולם שמע — שמע זאת גם בגין. תיאור זה אינו רק הסבר ביותר, הוא גם היחיד העולה על הדעת. אם מקבלים אותו, הרי נראית התנהגותו של בגין הגיונית במהלך. מי שמקבל את מסקנת הוועדה, צריך לתמוה על כי לא תבעה את התפטרותו המיידית של ראשיהממשלה, אשר ברגע של משבר עליון אינו מתפקד כלל. מי שמקבל את התיאור האלטרנטיבי, צריך לדרוש את התפטרותו מסיבות שונות לגמרי.

שמיר: מוקיון מגואל בדם

תפקידו של השר יצחק שמיר בפרשה זו יכול להיות קומי. כדמותו של הזקיון המופיע במחזותיו של שקספיר תמיד ברגע הדרמאטי ביותר, אלמלא היה מדובר על טבח המוני.

רק בתרגיל מסובך של אקרובטיקה מילולית חמקה הוועדה מן הצורך להגיד ששרהחזק של ישראל שיקר, ברור שהוועדה, כמו כל עמי־ישראל, האמינה למרכזי ציפורי, הידוע כאיש פשוט. ישר והגון. המילה של ציפורי עמדה מול המילה של שמיר, ולא היה מגוון מלקבוע שאחד מהם שיקר ביועין. תחת זאת, הסתפקה הוועדה (עמוד 87): "לא קל לנו להכריע בין הגירסות הסותרות."

גם כאן מעלה הוועדה שרשרת של תמיהות: "דיברי שר אחד לחברו אינם זוכים בתשומת־לב ראוייה. שרהחזק לא עשה כל ניסיון. ממשי לבדוק... קשה למצוא הצדקה לזילזול כזה... מן הראוי היה ששרהחזק, בתוקף תפקידו, יגלה רגישות ועירנות... לדעתנו נעשה מישגה על־ידי שרהחזק..." (עמוד 88).

לא משגשג.

יש להתנהגותו של שרהחזק הסבר הרבה יותר פשוט. יותר מכל אדם אחר הבין שמיר מייד את משמעות ההחלטה להכניס את הפלאנגות למחנות. שמיר היה בעבר טוריסט מיקצועי — בניגוד לבגין, שרק נהנה את אצל מרחוק. שמיר היה מעורב במעשי־דמים רבים — החל ברצח חברי־לגנסק (פרשת גילעד) וכלה ברצח זקם שנראו לו כאויבים (כגון הלורד מוין, ואולי גם הרון ברנאדוט). הוא ידע מי הן הפלאנגות ומי זה שרון. אין הוא טיפש כזה. סביר להניח כי שמיר הבין מייד את משמעות ההחלטה, והסכים לה בליבו. כאשר

הסריד אותו ציפורי בהודעתו הנרגשת על "שחיטה" (הוועדה מציינת שהיא מאמינה כי ציפורי אכן דיבר על "שחיטה"). הוא התייחס לכך בזילזול וברוגז. לא מפני של א האמין להודעה של ציפורי, אלא דווקא מפני שהאמין, ובז להתרגשות ציפורי. שמיר לא שאל את שרון, ולא את ראשי המוסד, השב"כ ואמ"ן שבאו אליו לפגישה מייד אחרי שיחת ציפורי. כפי שהיה עושה כל אדם גורמלי, ולוא רק מתוך סקרנות. הוא לא שאל, מפני שלא רצה לדעת, ולא רצה שייידעו שהוא יודע. שמיר לא "שגה" כלל וכלל. הוא ידע בדיוק מה שהוא עושה, ומה שאינו עושה. בעקיפין, הוא שותף מלא לאחריותו של שרון.

רפול: פרץ הוקמה

אחריותו של רפאל איתן זועקת כמעט מתוך כל עמוד בדו"ח. קשה להבין איך נמנעה הוועדה מלהחליט לפסול את האיש עוד בו ביום, לדראון הדורות. שרון אינו טיפש, והוא שמר על מוצא פיו במשך כל הפרשה. הוא ידע כי השחיטה הצפויה תגרום לזעזוע כלשהו, גדול או קטן, ועל כן נמנע מלהגיד מילה שתוכל לשמש עדות נגדו.

רפול אינו חכם. הוא גם התגזה כפפפפפ. הוא דיבר ודיבר, והרשיע את עצמו בהכל פיו. התנהגותו של רפול במהלך הטבח היא שרשרת ארוכה של תמיהות, והוועדה מתפלאה שוב ושוב. אס מקבילים את ההנהגה של הוועדה, פשוט אין הסבר לדבריו. אין מגוון מן המסקנה כי הרמטכ"ל, המחזיק בידיו את חייהם של הרבה רבבות חיילים, הוא אדם תימהוני — אס לא יותר מזה. יש רגעים שבהם התנהגותו נראית כמעט כבלתי־שפוייה.

נשמע מה קובעת הוועדה: "הרמטכ"ל אמר בעדותו לפנינו שהוא לא העלה על דעתו שהפלאנגות יבצעו מעשי־נקם ושפיכות־דמים במחנות... אין אנו מוכנים לקבל הסברים אלה." (עמוד 89). ואין יכלה הוועדה לקבל, אחרי שהוכירה בצממה, כמה עמודים לפני כן, שהרמטכ"ל דיבר בישיבת הממשלה, שעה וחצי אחרי כניסת הפלאנגות למחנות, על "פרץ של נקמה... אס לא נהיה שם (במערב ביירות) זה יהיה פרץ שלא היה עוד כמותו. אני רואה כבר בעיניים שלהם למה הם מחכים... נותר להם לעשות דבר אחד וזו הנקמה, והיא תהיה גוראה... כל המערכת (של הפלאנגות) משחיה כבר את הסכינים... והנה, אותו האיש עצמו החליט כמה שעות לפני כן, יחד עם שרון, להכניס את הפלאנגות האלה אל תוך מחנות־הפליטים, שהיו מוקפים עדידי צה"ל, וידע כי הן אכן נכנסו למחנות שעה וחצי לפני שהשמיע את הדברים בממשלה.

לדעת הוועדה, פעל הרמטכ"ל אולי "מתוך תיקוה שבסופו של דבר הפעולות החריגות של הפלאנגות לא תהיינה בעלות ממדים גדולים." (עמוד 91). משמע, שיהיה טבח קטן, לא גדול, פוגרומציק, ולא פוגרום.

מי שמכניס למחנות ביועין חבורה של רוצחים תאווי־נקם, ואינו רוצה בטבח, סביר שישלח עימן חוליות של צה"ל, לשם ביקורת ודיווח. הוועדה עמדה על כך, וקבעה כי "המגמה היתה שצה"ל לא ייכנס למחנות־פליטים, ומציאות קצין־קישור של צה"ל היתה סותרת מגמה זו." (עמוד 92).

לדברי הרמטכ"ל, ננקטו אמצעים "אחרים" לפיקוח על הפלאנגות. וכאן באה תמיהת הוועדה: "הטענה שנעשו כל הצעדים האפשריים (האחרים) לשם השגת ידיעות מפורטות על פעולות חורגות של הפלאנגות... אינה מתיישבת עם הטענה שפעולות חריגות כאלה לא נהזו מראש כלל. אך אין ברצוננו להיתפס לעניין של סתירה הגיונית זו."

מדוע בעצם? הוועדה קבעה לבסוף כי הימנעות מנקיטת צעדים מתאימים למניעת סכנה של טבח יש בה "משום הפרת חובה שהיתה מוטלת על הרמטכ"ל." למעשה אין כאן שום סתירה, אלא למראית־עין בלבד. התנהגות הרמטכ"ל הגיונית וסבירה אם מניחים כי הפלאנגות הוכנסו למחנות כדי לבצע טבח "קטן", לפי מושגיו של איתן.

כי אז אין צורך להניח כי לא העלה על דעתו את הדבר שהוא עצמו דיבר עליו בהרחבה בישיבת הממשלה, באותו היום עצמו.

ההחלטה שלא יהיה אף קצין־קישור אחד במיד צה"ל במחנות נראית או הגיונית לגמרי, שהרי אילו נראה חייל אחד במיד צה"ל במקום היה העולם מסיק מכך לאחר־מכן כי צה"ל היה שותף לטבח. אך הגיוני לגמרי שננקטו אמצעים אחרים כדי לברר מה מתרחש ולקבל דיווח שוטף, כגון האזנה לקוים של הפלאנגות.

איזו משתי הגירסות הגיוניות יותר, אס לוקחים בחשבון כי רפאל איתן הוא האיש שהמתק את עונשו של פושע־המלחמה דניאל פינטו ושל כמה מחבריו, שהמתק את העונש — ולמעשה העניק חנינה — לשורה של אנשים שהרגו ערבים בדם קר, שקבע לאחרונה כי שיטות של התעללות בשטחים הכבושים רצויות מפני שזה "עובד טוב אצל ערבים", ושהתבדח על כך לאחר מכן בבית־המשפט?

האם זהו דיוקן של רמטכ"ל ש"הפר חובה" כאשר לא עשה דבר כדי לשמור על חייו־אדם, או דיוקן של רמטכ"ל שהסכים עם שרון שטבח יזרז את בריחתם של הפלסטינים מזכנון?

רפול: לדבר בעת נסיעה

הוא הדין לגבי המשך התנהגותו של הרמטכ"ל באותם ימים. הם מדברים ממש בשם עצמם.

לדבריו, שמע הרמטכ"ל לראשונה על פעולות חריגות של הפלאנגות כאשר התקשר עימו האלוף דרורי ביום השישי לפני הצהריים (ולא באותה שיחה מיטתורית שנעמדה, ב־5:30 בבוקר של אותו יום). אך "הרמטכ"ל לא שאל אז את האלוף דרורי מה ידוע לו על המעשים החריגים." (עמוד 93).

זהו תיאור של דכיד: המפקד העדיין של צה"ל שומע שקרה משהו נורא, ואינו שואל מה.

בהגיעו לבירות, ביום השישי בצהריים, בעיצומו של הטבח, שמע מפי דרורי מה שזה ידע (או טוען שידע) על הטבח. ("הרמטכ"ל) הסתפק בדיווח זה, ולא העמיד כל שאלות בנושא זה. לא לאלוף דרורי ולא לתת־אלוף ירון." (עמוד 93).

השלושה נסעו לפגישה עם ראשיהפלאנגות. במשך הנסיעה ברכונית אחת, לא שאל הרמטכ"ל שום שאלות לגבי הטבח. כשנשאל על כך, השיב — כפי שציינה הוועדה בדו"ח שלה: "הוא הסביר באותה עדות את הימנעותו מהעמדת שאלות נוספות בכך... שהוא בכלל אינו אוהב לדבר בשעת־נסיעה..." (עמוד 42).

במשך גזירות התמיהות. מה שהתרחש באותה פגישה (עם ראשי הפלאנגות) מעורר תמיהות שלא מצאנו להן הסבר מניח את הדעת. הרמטכ"ל לא העמיד למפקדי הפלאנגות כל שאלה הקשורה בפעולות חריגות... מעדותו ברור שהוא חשב שאם נעשו מעשים כאלה, מפקדי הפלאנגות מיוזמתם יספרו לו על כך. כלומר, הרוצחים יספרו על הרצח. "לאמנוה תמימה כזו לא היה כל יסוד ממש." (הרמטכ"ל).

להלן: "הרמטכ"ל הביע שביעות־רצון מפעולות הפלאנגות ונענה לבקשתן לספק להן טרקטור לשם השלמת פעולותיהן עד שבת בבוקר. קשה להימנע מן המסקנה, שהתנהגות זו של הרמטכ"ל... נבעה מהתעלמות מהחשש מפני ביצוע מעשי־טבח על־ידי הפלאנגות, ושהתעלמות זו היתה כה עמוקה, שגם הידיעות שהתקבלו בינתיים... ושהגיעו לרמטכ"ל, לא הצליחו לערער אותה כלל..." (עמוד 94).

יתר על כך, בפגישה עם הפלאנגות, הרמטכ"ל "הביע את התרשמותו החיובית מהודעת כוחות הפלאנגות ומהתנהגותם בשטח." הוא שמע שהפעולה תיפסק למחרת היום בבוקר, לפי דרישת האמריקאים (ולא לפי דרישת ישראל, כפי שנאמר תחילה